

VU Research Portal

Aan deze zijde van de dood

Cappers, W.P.R.A.

2012

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Cappers, W. P. R. A. (2012). *Aan deze zijde van de dood: Funeraire componenten van seculariserende cultuurlandschappen in Nederland 1576 - 2010*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Woord vooraf	1
Contouren	7
1 Funeraire componenten	9
Casus: een Haags gezinsdrama	9
Maatschappelijke en wetenschappelijke interesse	10
Begrippenapparaat en vraagstelling	14
Bronnenmateriaal en methode	44
Compositie: conflicten, codes en constructies	48
Conflicten. De dood als medisch en burgerlijk probleem	52
2 Gedenktekens wegens het sterven in stilte. De dood van militairen in het Nederlandse leger, 1579-1874	55
Stilte rond gesneuvelde soldaten	55
Sterven voor de verdiensten	58
De Oostenrijkse Successieoorlog	67
Sterven voor de revolutie	74
De Honderd Dagen	87
Sterven voor vorst en vaderland	95
De Belgische Opstand	98
Seculiere martelaren	115
3 Lasten en baten rond het redden van drenkelingen. De financiële factor in het vertoog over schijndood, 1767-1800	121
Het redden van drenkelingen in de geschiedschrijving	121
Financiering van het reddingswerk door het genootschap	125
Wisselende reacties op de premies van de Maatschappij	128
Financiële steun voor het reddingswerk door de overheid	129
Bijsturing van het financiële beleid door het genootschap	132
Bijsturing van het financiële beleid door de overheid	137
Twijfelachtige resultaten voor het genootschap	139
Het reddingswezen in de ban van de commercialisering	140
4 Wee je gebeente! Twee arnhemse kerkhofoproeren gezien vanuit genderperspectief, 1781-1787	145
Herschikking van grafruimte, rellen en de rol van vrouwen	146
Een spontane herbegravenis, razende wijven en laffe stadsbestuurders	148

	Geplande sloop van de kerkhofmuur, kordate magistraten en klagende moeders	167
	Standverschil, gezinsverband en genderonderscheid	182
5	Ruimte voor rouwen. Sterfte en het vullen van de leegte in twee protestantse gezinnen, 1576-1885	185
	Het driedimensionale lichaam en de rituele leegte	185
	Rouwen in de studeerkamer: Willem Cornelis Ackersdijck	191
	Rouwen bij het familiegraf: Andries Hoek	202
	Tastbare herinnering, landschappelijke begraafplaats en antropomorf paradijs	212
	Codes. Seculiere blauwdrukken voor de dood	217
6	Op zoek naar zekerheid omtrent de dood. Totstandkoming en uitvoering van het lijkbezorgingsrecht, 1576-1927	221
	Waken over de waarheid	222
	Zoeken naar zekerheid	227
	Het zekerste kenteken	232
	Mislukte wetgeving	238
	Franse wetgeving	240
	Aarzelende navolging	252
	Nederlandse wetgeving	272
	Meer wettelijke zekerheid	279
7	Aardse begrenzing van bloeddorst en ademnood. De vampier als fysiologische pendant van de drenkeling, 1727-2010	285
	Kussen op leven en dood	285
	Fysiologische verwarring rond de vampier	288
	Fysiologische verwarring rond de schijndode	296
	Medicalisering van de drenkeling via de schijndood	299
	Bestrijding van de vampier als vorm van bijgeloof	304
	Seksualisering van de vampier via de fantasie	307
	Verdringing van de drenkeling via zwemles	316
	Bloeddorstige uitzuigers en bubbelende badgasten	320
8	Miasma en mijmering. Hygiëne, herinnering en de lijkbezorging buiten de stad Groningen, 1757-2003	327
	Leefomgeving en lijkbezorging	327
	De lange arm van de kerk	328

Voortvarende hygiënisten	334
Toegewijde natuurvrienden	342
Sceptische politici	352
Aanleg van twee buitenbegraafplaatsen	360
Grafcultus en natuurwandeling	386
De sturende hand van de overheid	403
Hygiëne en herinnering	412
9 Lijkbezorging buiten geijkte kaders. Katholieken en de Begrafeniswet gezien vanuit twee geruchtmakende uitvaarten, 1869-1919	415
De uitvaart als vorm van protest	415
Een opgehouden begrafenis: Wilhelmus Tummers	417
Een gedoogde crematie: Ferdinand Domela Nieuwenhuis	431
Modernisering via verzuiling	439
10 Boerenwagens, lijkkoetsen en rouwauto's. De trage modernisering van traditionele uitvaarten in de regio Groenlo, 1674-2007	443
Gemeenschapszorg in stad en regio	444
Boerenwagens in een geïsoleerde, goeddeels katholieke gemeenschap	449
Lijkkoetsen in een regio met een moderniserende infrastructuur	462
Rouwauto's in een regio met verhuizende gezinnen	468
Uitvaartconcern in een dorps stadje	473
Constructies. De dood verbloemen en benoemen	475
11 Van effigie tot fotoboek. Het doodsportret gezien vanuit de publieke en private sfeer, 1621-2007	479
Doodsportretten in ateliers en in huis	479
Reliekhouders en effigies in de kerk	482
Schilderijen in publieke gebouwen en particuliere woningen	486
Afgietsels in een kast en foto's in bijbel, album of archief	494
Post mortem foto's in museum en boekhandel	503
12 Op de grens van leven en dood. De groei van mobiliteit en uitvaarten gebaseerd op georganiseerd fatsoen, 1588-2010	507
Mobiliteit en burgerlijk fatsoen	508

Boerengemeenschap en burenhulp	516
Kerstening en religieuze volkscultuur	518
Stadsgemeenschap met gilden en buurten	521
Zielenheil en broederschappen	524
Hervorming van paapse en volkse gebruiken	527
Distantiëring via verzekeraars, aanzeggers en de materiële cultuur	530
Privatisering via het gebruik van kennisgevingen en koetsen	539
Secularisering via de zorg voor ordehandhaving en volksgezondheid	548
Professionalisering via de techniek, ondernemingen en verenigingen	563
Versobering via coöperaties, afscheidsruimtes en koepels	581
Diversifiëring via nieuwkomers en concerns	613
Georganiseerd fatsoen en de uitvaart	630
13 Tussen zielloos en beziel. Funeraire architectuur buiten de bebouwde kom, 1777-2011	635
De kerk als funerair centrum	636
Van kerk naar begraafplaats	637
Crematorium naast begraafplaats	648
Van chaos naar confectie	651
Van uniformiteit naar gedenkpark	668
Het gedenkpark als funeraire structuur	677
14 Biedermeier verdriet. Over het huiselijke gehalte van de dood van de ander, 1783-1941	679
Een romantische heldendaad?	679
Het Biedermeier in het buitenland	681
Het Biedermeier in Nederland	684
Funerair Biedermeier in het buitenland	692
Funerair Biedermeier in Nederland	700
Verstoord verdriet	708
Verlicht verdriet	709
Verstild verdriet	715
Verzuild verdriet	722
Verstopt verdriet	724
Conclusies	729

15	Seculariserende cultuurlandschappen	731
	Rituele leegte, medische zekerheid en burgerlijk fatsoen	732
	Lijkschouw, uitvaartconcern en gedenkpark	734
	Seculariserende cultuurlandschappen, <i>civil society</i> en <i>civil religion</i>	738
	Samenvattingen	757
	Duitse, Engelse en Franse samenvatting	759
	Zusammenfassung	759
	Summery	762
	Résumé	765
	Bijlagen	769
	Oostenrijkse, Franse en Nederlandse wetgeving	771
	Edict van den keyser, aengaende de begraeffenissen, 1784	771
	<i>Décret impérial sur les Sépultures</i> , 1804	779
	Begrafeniswet, 1869	782
	Materiaal	789
	Publicaties, bronnen, literatuur en websites	791
	Gepubliceerde hoofdstukken	791
	Ongedrukte bronnen	791
	Gedrukte bronnen	794
	Literatuur	809
	Websites	875
	Registers	877
	Personen-, plaatsen en zakenregister	879
	Register op families en personen	879
	Register op aardrijkskundige namen en organisaties	886
	Register op zaken en uitgaven	901
	Curriculum vitae	923